

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Palóczy Antal

Cím:

Köztereknek egységes beépítése

Forrás:

Építő Újság

Bp.
(Hely)

1916 XII/17
(Idő)

(Köt. v. füz.)

Osztályozás

Tárgy

725.091

Hely

Idő

"1916"

Személy

Köztereknek egységes beépítése.

(Vége.)

Tartsunk azonban egy kis szemlét Budapest terei fölött. Egyike legújabb tereinknek a Kígyó-tér. Minő sértővétek lenne, ha a még kínálkozó alkalmat a hatóságunk kontrasztban állanak itt egymással szemben: a királyi bér-meg nem ragadná, hogy a Kálvin-teret kellően kibővíve háznak és a takarékpénztárnak architektúrája! Bár mind-s új templommal ellátva, megfelelő kerettel el nem látná. Egyike a maga nemében kiváló alkotás, építészeti kiképzésük annyira elűtő, hogy az egymással való szembeállításuk összhangzó benyomást soha nem kelthet! Hibáztatni kell a térnek a két Klotild-házhoz való lejtését, holott épp ezeknek kellett volna a tér magasabb szintjére kerülni.

Városépítőművészet szempontjából aminő „tohuva-bohu” uralkodik a mai „Eskü-téren”, azt minden jobb érzékű ember fájlalja; de még csak akkor fog az elégedetlenség kitörni, ha majd az itt megállapított szabályozást teljes egészében végrehajtják!

Nem kevésbé hiányzik minden művészi összhang „Fővám-tér” megjelenésében. Egyrésről ott áll az egyemeletes, mélyen lesülyedt fővámház és vele szembe: öt- és hatemeletesre fokozódott házmagasságok meredeznek föl, többszörösen szakadozott házfrontot alkotva. Csak nagyon keveset enyhít a diszharmoníán — mit a heterogén homlokzatok okoznak — a közbe igtatott parkocskák.

Ugyanazt a sértő képet tárja elénk a Bakács-tér körülbéépítése! Hálás szívvel fogadta mindenki a hatóságnak az építési tervét, mikor ezt a teret megalkotta, hogy a templomhoz arányosított egységes beépítést létesített a térség északi oldalán az elüljáróság és iskolaépület egyetemleges homlokzatával, azzal a szándékkal, hogy a tér körülbéépítésére nézve e kezdeményezést irányadóvá teszi. De ez intenciójához nem maradt hű, mert a tér déli oldalán csupa különböző nagyságú, óriás magasságú házakat engedett, úgy, hogy minden esztétikai nyugalom és összhang örökre elveszett!

S vajon kit elégt ki a mai Kálvin-tér zagyva rendezetlensége? Kisebbitették, szűkítették e tért az újonnamelynek a Duna felüli külső szegélyét alkotja az a fényes épült túlságos magas házak, amelyek óriás tömegükk palotasor a Lánchídtól fel- és lefelé! A Rudolf-rakpart és

agyonnyomják a ref. templom egyszerű, szerény homlokzatát, amely pedig jellege, ékessége volt a régi térnek. Ezt a teret — úgy vagyok meggyőződve — ma még meg lehet menteni a nagyváros számára, s igen nagy mulasztás, sőt Valamire való közttereink sorát ekkép már ki is merítettük. Vagy szóljunk még a Szent-Gellért térről? Amely,

1) A „holttest” egy kegyesbórt lehetett valamely oltáron, mellette tömjénes tálak és — mint az ma is szokás — az oltár sarkában a szent áldozáshoz való edények állhattak, köröskörül pedig a búcsújárók oda vetett pénzdombjai heverhettek, amennyiben az akkor már gyakorlatban volt.

2) Érdekes, hogy II. Rákóczi Ferenc is úgy írja le, hogy a várkastélyt öt- vagy hatszögletes bástyázat keríti (Sz.-D. Monografiája.)

3) Galeazzo Gualdo Priorato: Historia di Leopoldo Cesare. Vienna, 1670. Szamosújvárra vonatkozó hadászati jelentőségű adatait illetően, lásd Ornstein József órnagy cikkét. Arch. Ért. 1896. 266.

4) A bécsi K. K. Technisch. Admin. Milit. Comité-nél.

Nint előtere a Ferenc-József-hídnak, ennek hídfőjétől teljességgel elmarad az előtere, s noha emlékszerű épületek állják köröskörül (Gellért-fürdő, múzeum), híjával van minden esztétikai összbenyomásnak.

Ott van azután a Clark-Ádám-tér, egy szűkös kis terecske, s ennél fogva aligha tekinthető az Alagút és Lánchíd jó és méltó előterének. Mit lehet továbbá mondani: a Szilágyi-Dezső-, a Batthány- és a Pálffy-térről? Nem egyebek ezek, mint beépítetlen, vagy oly előnytelenül beépített térségek, amelyek körülbéépítésében nem mutatkozik sem esztétikai hatás, sem egységes, harmonikus összefoglalás. Elérkeztem végre Budapest legszebb ékességéhez, a dunapart panorámájához!

A természet e várost fölséges ajándékkal áldotta meg a dunapart mentén elterülő tájképpel, gyönyörű magaslataival és lejtőivel egyfelül, a végtelen sík rónával másfelül, amelynek a Duna felüli külső szegélyét alkotja az a fényes palotasor a Lánchídtól fel- és lefelé! A Rudolf-rakpart és

a Korzó még a régi idők hagyatéka, de már az újabb kor az Országház palotájával kezdve, mit sem törődött azzal, hogy a dunasori, exponált házakat megfelelően, díszesen és művészettel állítsa oda. Örökös szégyen, mint csúfítja el a dunapartot az ízléstelen homlokzatú „Palatinusházcsoport”.

De ennél még nagyobb lelketlenséggel kezelték hatóságaink a Duna jobbparti hegylejtőinek beépítését! Nincsen abban semmi rend, csak halmozása a háztömegeknek, ahol éktelen, ormótlan tűzfalak meredeznek alá, sértő foltokat ejtve a tájképben, mely Budapest jellegzetes ékességére volt hivatva. Nem törekedtek itt a természetadta szépségeknek művészi tovább művelésére, ellenkezőleg, lépten-nyomon csak rontottak, minden okszerű, előző tervszerűség nélkül, évtizedeken át a mai napig.

Pedig mily hálás, s örökszép alkotásokra nyílt volna itt alkalom! A hegylejtő messziről látható felületének beépítésében nagyobb előrelátással, művészi érzékkel csodálandó szépen lehetett volna fokozni a természettől adományozott előnyöket!

A magasról leintő, hatalmas királyi palotának még csak van némi megfelelő előtere az alatta elterülő várkert üde zöldjében, de végzetes hiba, hogy a párját ritkító Halászbástya messze tekintő monumentális alkotását bérházakkal engedték elépíttetni. A koronázó templom a jelentőségét terjesztő Halászbástyával együtt helyes, előrelátó városépítéssel összekötve, világra szóló nevezetességgé válhatott volna; így pedig ahogyan elrejtették, a lokális jelentőségen nem képes fölülemelkedni. Nem volna szabad sajnálni azokat az áldozatokat, amelyekkel a Halászbástyát még szabadabbá lehetne tenni és távlati tengelyét levinni a dunapartig.

Azonos hibás városépítést láttatnak: a Várhegy krisztinavárosi lejtője, a Naphegy, a Rózsadomb és a Gellérthegy oldalai éktelenül fölmeredező tűzfalakkal, rendetlen zsúfolt háztömegekkel. Még a Várhegy platójának idyllikus városképét is engedték megzavartatni óriás magasságra emelt új házakkal, elrontva minden összhangot és kellemes

mt. 2. élvázat.

A jobbparti dunapart házsoraiban sem találunk valami harmoniát. Minden csoport különböző magasságú házakat tartalmaz; ezért egyetlen egy sem mutathat nyugodt, egységes képet. Nem bosszantó-e, hogy oly középület is, mint az állami főszámszék palotája, mint jóval alacsonyabb ház oda van ragasztva a vele egy házblokkot alkotó berkaszárnyához. Bár utolsó maradna és intő példája annak, *miként nem szabad középületet elhelyezni.*

S még sokáig folytathatnán a példák felsorolását, amelyek mind azt bizonyítják, hogy építő hatóságaink előtt eddig mit sem számít a városépítésnek amaz irányzata, *amely összhangzatot kíván a beépítésben, s amely különösen a közterek egységes beépítését tartja szem előtt.*

Nem tartom okvetetlenül szükségesnek, hogy a közterek beépítésekor akkora szigorral és részletességgel kellene megszabni a magánházak homlokzatait, miként azt Karls

ruheban teszik; de az ott honos megkötöttségből ama teljes és korlátlan szabadossáig, mely e téren nálunk uralkodik, nagyon sok fokozat lehetséges. De okvetetlenül kívánatosnak kell hirdetnem azt, hogy a hatóság ezentúl a jövőben számoljon a városépítésnek amaz irányzatával, mely a város területének egyenletesebb, egységes építésére veti a súlyt, mert ezzel a gondjaira bízott várost érdekes és főleg az idegen látogatók előtt emlékezetes, művészi szép képekkel ruházhatja fel, amelyek hatásos és maradandó benyomást nyújtanak úgy az idegennek, mint az odavalónak és a város művészi színvonalát magasabbra tudják felfokozni.

Bizonyos, hogy a magánépítő tevékenység is szívesen fog meghajolni a megokolt szigor előtt, belátván, hogy

hozzájárulva a város szepíteséhez, a közérdeket szolgálja^{919.} és emellett a saját épülete is értékben csak nyer azáltal, ha nagyobb, egységes csoportnak az alkotó része.

Mert nem kell hinni, hogy a főváros közönsége közönyös amaz alkotások iránt, amelyek szeme előtt a város területén úton-útfélen létesülnek! Sokkal szívesebben látja a szepet, inkább is szeret szép épületben gyönyörködni, semmint csúf építkezéseken bosszankodni. Nem esik jól a szemének: földszintes viskók közepette közvetlenül 5—6 emeletes homlokzatokra felnézni, végig az utcatorokban a házmagasságoknak folytonos hullámszát észletni.

Régi hiba a városépítésünkben, hogy rend nem tud benne meghonosulni, s hogy a város területét nem bírták egyenletesebben kiépíteni. Alig van egy pár teljesen kiépítettnek mondható utcánk, legtöbbje folyton épülőben van. Mindig épül minden utca, *egy sem kész*, a többiemeletes házak között még sok a földszintes, az alacsonyabb s kevesebb emeletű ház. Örökös a rendetlenség, sehol sincsen bevégzett, kész állapot, nem nyújt a város azért sehol sem nyugodt, harmonikus s kész művészi képet.

Pedig a művelt látogató első sorban ezt keresi az idegen városban. S hiába vagyunk nagyra és büszkéek egyes, igen sikerült szép alkotásunkra: az általános rendetlenség, a nyugtalan össze-visszaság, az egységesség teljes hiánya, zavartalan élvezetet nem enged, sem nyugodt, harmonikus megelégedést.

A városépítésnek pedig ez is a feladata. Oly feladat, amelylyel hatóságainknak ezentúl bizony sokkal többet kell törődniök. semmint eddig tették! *Palóczi Antal.*